

Sygn. akt III UK 35/15

POSTANOWIENIE

Dnia 8 października 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Józef Iwulski

w sprawie z odwołania J.K.
od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Gorzowie Wielkopolskim
o zwrot zasiłku chorobowego,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw
Publicznych w dniu 8 października 2015 r.,
na skutek skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Okręgowego -
Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Gorzowie Wielkopolskim
z dnia 16 września 2014 r., sygn. akt VI Ua 19/14,

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 16 września 2014 r., VI Ua 19/14, Sąd Okręgowy- Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Gorzowie Wielkopolskim oddalił apelację pozwanego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Gorzowie Wielkopolskim od wyroku Sądu Rejonowego- Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Gorzowie Wielkopolskim z dnia 4 lutego 2014 r., IV U 365/13, w sprawie z odwołania J. K. o zwrot zasiłku chorobowego i orzekł o kosztach postępowania odwoławczego.

Od wyroku Sądu Okręgowego organ rentowy wniósł skargę kasacyjną, w której zarzucił błędną wykładnię art. 84 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (obecnie jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 121 ze zm.). Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania

skarżący uzasadnił „rozbieżnymi ocenami prawnymi, wynikającymi z interpretacji normatywnej treści przepisu art. 84 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Y)”. Zdaniem organu rentowego, wbrew „normatywnej treści” tego przepisu Sądy orzekające obu instancji błędnie przyjęły, że organ rentowy może domagać się zwrotu nienależnie pobranego świadczenia tylko wówczas, gdy ubezpieczonemu można przypisać złą wolę i który przyjął świadczenie w złej wierze, wiedząc, że sporne świadczenie jest nienależne. Taka teza jest „nadinterpretacją” powołanego przepisu, bo pomija jego rzeczywistą treść, zgodnie z którą powstanie po stronie ubezpieczonego obowiązku zwrotu świadczenia jest uwarunkowane wyłącznie zaistnieniem okoliczności powodujących ustanie prawa do świadczeń albo wstrzymanie ich wypłaty, jeżeli osoba pobierająca świadczenie była pouczona o braku prawa do jego pobierania. W rozpatrywanym przypadku taką okolicznością było wniesienie przez ubezpieczonego do sądu odwołania od decyzji organu rentowego odmawiającej przyznania mu prawa do emerytury (tożsamej z „pouczeniem”) i przyznanie ubezpieczonemu prawa do emerytury z datą wsteczną (od 24 listopada 2010 r.) na mocy prawomocnego wyroku Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 13 czerwca 2013 r., III AUa 71/13. Ta okoliczność niewątpliwie przesądziła o zakwalifikowaniu spornego zasiłku chorobowego jako świadczenia pobranego nienależnie. Przyjęcie odmiennego poglądu musiałoby prowadzić do stwierdzenia, że ubezpieczony dysponuje uprawnieniem do pobierania dwóch wykluczających się świadczeń (zasiłku chorobowego z funduszu chorobowego i emerytury). W rozpoznawanej sprawie wadliwie - zdaniem skarżącego organu - uznano, że wszczęcie postępowania sądowego w sprawie o przyznanie emerytury w trakcie pobierania spornego zasiłku chorobowego, nie spełniało wymagania właściwego pouczenia. Niestuszny jest także pogląd, że skuteczność pouczenia o braku prawa do pobierania świadczenia nienależnego wymaga, aby pouczenie poprzedzało wypłatę świadczenia. Według skarżącego organu, odwołanie od decyzji odmawiającej przyznania ubezpieczonemu prawa do emerytury jest tożsame z jego pouczeniem o konsekwencjach przyznania mu emerytury z datą wsteczną i o braku prawa do otrzymywania zasiłku chorobowego za okres, za który przysługuje emerytura. Z tych względów w ocenie skarżącego, zachodzi potrzeba wykładni art. 84 ust. 2 pkt

1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych w zakresie wyjaśnienia, „czy przypisanie ubezpieczonemu złej woli stanowi normatywną przesłankę obowiązku zwrotu spornego świadczenia jako nienależnie pobranego oraz czy odwołanie ubezpieczonego od decyzji, odmawiającej prawa do emerytury, w następstwie którego wydano prawomocny wyrok, przyznający przedmiotową emeryturę z datą wsteczną, stanowi właściwe pouczenie?”. Organ rentowy wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania, ewentualnie o uchylenie w całości zaskarżonego wyroku i poprzedzającego go wyroku Sądu Rejonowego oraz przekazanie sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości, oddalenie odwołania i zasądzenie od ubezpieczonego zwrotu kosztów zastępstwa procesowego za wszystkie instancje.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, gdy w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Organ rentowy uważa, że jego skarga powinna zostać rozpoznana z uwagi na konieczność rozstrzygnięcia istotnego problemu prawnego, odnoszącego się do wykładni art. 84 ust. 2 pkt 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Poglądu o wystąpieniu takiego zagadnienia Sąd Najwyższy jednak nie podziela, wobec czego jego sformułowanie nie jest przesłanką przemawiającą za potrzebą przyjęcia skargi do rozpoznania.

W utrwalonym orzecznictwie Sądu Najwyższego konsekwentnie przyjmuje się, że sformułowanie „istotnego zagadnienia prawnego” jako przesłanki przyjęcia skargi do rozpoznania powinno: 1) przybrać formę zapytania (wypowiedzi pytającej), 2) być sformułowane w oparciu o okoliczności mieszczące się w stanie faktycznym sprawy wynikającym z dokonanych przez sąd ustaleń, 3) być przedstawione w sposób ogólny i abstrakcyjny, aby umożliwiło Sądowi kasacyjnemu udzielenie uniwersalnej odpowiedzi w kwestii jurydycznej,

niesprowadzającej się do samej subsumcji i rozstrzygnięcia konkretnego sporu, 4) pozostawać w związku z rozpoznawaną sprawą oraz 5) dotyczyć problemu, który rzeczywiście (a nie pozornie) budzi istotne (poważne) wątpliwości prawne. Wszystkie wymienione warunki powinny zostać spełnione łącznie. Istotność zagadnienia prawnego konkretyzuje się zaś w tym, że w danej sprawie występuje zagadnienie prawne mające znaczenie dla rozwoju prawa lub znaczenie precedensowe dla rozstrzygnięcia innych podobnych spraw. Twierdzenie o występowaniu istotnego zagadnienia prawnego jest więc uzasadnione tylko wtedy, gdy przedstawiony problem prawny nie został jeszcze rozstrzygnięty przez Sąd Najwyższy lub istnieją rozbieżne poglądy w tym zakresie, wynikające z odmiennej wykładni przepisów konstruujących to zagadnienie (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 10 marca 2010 r., II UK 363/09, LEX nr 577467 oraz z dnia 12 marca 2010 r., II UK 400/09, LEX nr 577468).

Tymczasem należy zauważyć, że problem prawny przedstawiony we wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania, był już przedmiotem analizy Sądu Najwyższego, który w wyroku z dnia 2 grudnia 2009 r., I UK 174/09 (LEX nr 585709) wywiódł wprost, że podstawowym warunkiem zwrotu - w trybie art. 84 ust. 2 pkt 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych - świadczenia wypłaconego niesłusznie jego beneficjentowi jest nieistnienie prawa do świadczenia oraz świadomość tego stanu rzeczy u osoby otrzymującej świadczenie „płynąca ze stosownego pouczenia”, przy czym obydwie te przesłanki muszą wystąpić w trakcie pobierania nienależnego świadczenia, a nie po zaprzestaniu jego wypłaty. Pogląd ten został wyrażony na tle stanu faktycznego, w którym ubezpieczona została przez organ rentowy - w decyzjach przyznających jej prawo do zasiłku chorobowego i do świadczenia rehabilitacyjnego oraz przy składaniu wniosku o emeryturę - pouczona o tym, że świadczenia z ubezpieczenia chorobowego nie przysługują osobie, która ma ustalone prawo do emerytury. Ubezpieczona w trakcie pobierania obu tych świadczeń posiadała do nich stosowne uprawnienia, bo nie zachodziły przesłanki negatywne określone w przepisach ustawy „zasiłkowej”. Jednocześnie w spornym okresie ubezpieczona nie miała ustalonego prawa do emerytury. Dopiero wsteczne przyznanie jej emerytury na mocy wyroku sądu drugiej instancji (także za okres obejmujący pobieranie świadczeń z ubezpieczenia chorobowego i to już po

zaprzestaniu ich wypłaty), spowodowało stan „pobrania dwóch wykluczających się świadczeń”. W tych okolicznościach nie zachodziły przesłanki, aby ubezpieczona musiała zwracać pobrany wcześniej zasiłek chorobowy i świadczenie rehabilitacyjne, bo zdaniem Sądu Najwyższego orzekającego w tej sprawie, skoro w trakcie pobierania świadczenia jest ono „należne”, a okoliczności wyłączające do niego prawo (w tym powzięcie przez świadczeniobiorcę wiedzy o tym), wystąpiły dopiero *post factum*, to nie można twierdzić, że należności już wypłacone przez organ rentowy podlegają zwrotowi na podstawie art. 84 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Pogląd ten został podtrzymany w późniejszym orzecznictwie sądowym (por. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 24 stycznia 2013 r., III UK 44/12, OSNP 2013 nr 21-22, poz. 263 oraz uzasadnienie wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 5 lutego 2013 r., III AUa 1314/12, LEX nr 1289743), a zatem należy go uznać za utrwalony.

Przy konstruowaniu wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania organ rentowy nie zanegował wprost tej wykładni, a zwłaszcza nie przedstawił argumentacji prawnej, która by przemawiała za odstępniem od niej. Na podstawie stanowiska wypracowanego w dotychczasowym orzecznictwie należy przyjąć, że samo wniesienie odwołania od decyzji odmawiającej ubezpieczonemu prawa do emerytury, wskutek czego doszło do przyznania tego świadczenia wstecznie (za okres, w którym ubezpieczony pobierał zasiłek chorobowy), nie oznacza, że doszło do pouczenia o obowiązku zwrotu świadczenia nienależnego, którego powinien uprzednio dokonać organ rentowy. W tym kontekście, odpowiedź na pytanie „czy odwołanie ubezpieczonego od decyzji, odmawiającej prawa do emerytury, w następstwie którego wydano prawomocny wyrok, przyznający przedmiotową emeryturę z datą wsteczną, stanowi właściwe pouczenie?” jest oczywista i nie wymaga ponownego rozstrzygnięcia tej kwestii przez Sąd Najwyższy. Co się tyczy wątpliwości skarżącego organu odnośnie do tego, „czy przypisanie ubezpieczonemu złej woli stanowi normatywną przesłankę obowiązku zwrotu spornego świadczenia jako nienależnie pobranego”, to - w świetle rozstrzygnięcia Sądu Najwyższego w powołanym wyroku, I UK 174/09 - obowiązek zwrotu nienależnie pobranego świadczenia jest powiązany nie tyle z istnieniem „złej woli” ubezpieczonego (z możliwością przypisania mu złej wiary), co z brakiem

(nieistnieniem) właściwego pouczenia o okolicznościach powodujących konieczność zwrotu świadczenia. Takie pouczenie ze strony organu rentowego (jak trafnie wywiódł w Sąd drugiej instancji w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, „nie sposób uznać, iż wnioskodawca sam siebie pouczył o braku prawa do pobierania zasiłków”) dla swej skuteczności powinno być wyraźne (a nie dorozumiane) i mieć charakter uprzedni (a nie następczy). Wobec tego postulowana w skardze potrzeba wykładni art. 84 ust. 2 pkt 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych w rzeczywistości nie występuje.

Mając to na uwadze Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.